

Lijepa naša postaje tragična zemlja. Zaposlenost i nezaposlenost se smanjuju. Višegodišnja depresija pokazuje kako je danas gore od jučer, a sutra će biti gore od danas. Socijalni problem postaju udarna vijest na javnoj dalekovidnici – prikuplja se hrana kako bi se nahranili gladni, dok se dnevno bacaju tone hrane. Istovremeno nam puštaju mnogobrojne "sapunice" koje bi trebale, u interesu kapitala odnosa, bar na tren život „učiniti“ manje tragičnim ili popuniti prazninu turobne svakodnevnice. Nacionalna rezervna armija radne snage ustrajno se stabilizirala na 300.000 nezaposlenih, broj penzionera je davno prešao brojku od milijuna penzionera, pa je, prema tome, odnos zaposlenih i izdržanih dramatično neodrživ. Od Stabilizacijskog programa, 1993., živimo na kredit. Sada kada su mogućnosti dobijanja kredita sužene - kruta zbilja srušila je bajku. Drugim riječima, ne da nismo smanjili zaostatak za razvijenim zemljama, od uspostave Lijepe naše, već smo ga povećali. Iz današnje perspektive moguće je zaključiti da će se zaostajanje za razvijenim zemljama nastaviti. Gdje je tu radnik i njegova sve jeftinija radna snaga? Ove godine „proslava“ Praznika rada bit će u Sisku. Obrazloženje koje nam sindikat nudi je: Sisak je primjer grada u kojem je industrija destruirana i predstavlja zoran primjer koju i kakvu su politiku provodile hrvatske vlasti od osamostaljenja do danas. Pri tome sindikalni čelnici zaboravljaju da je stanje u gospodarstvu istovremeno i ocijena njihovog rada, ma koliko mi šutjeli o tome!

Borba za profit i globalnu prevlast toliko je zaokupila čovječanstvo, posebno najrazvijenije zemlje, da se na socijalno raslojavanje i ugroženost nemoćnih, bolesnih, hendikepiranih, itd., više nitko niti ne osvrće osim kada je potrebno demonstrirati socijalnu osjetljivost kapitala odnosa kako bi se isti opravdao. Svatko se bori za sebe, bez obzira da li se radi o pojedincu, državi ili kulturi, a rizik se istovremeno dodatno individualizira. Funkcija države je u razvijenom svijetu, da pomogne razvoj svoje nacionalne ekonomije; funkcija države u nerazvijenim zemljama je da slušaju i ostvaruju želje razvijenih. Tako je uspostavljena realcija ovisnosti. Što su nerazvijenije zemlje poslušnije to bolje za njih. Sve se to događa pod parolom demokracije i slobode; što više to i takvo stanje proglašava ciljem kojem valja težiti. Pri tom se ne objašnjava što znači ta ista demokratizacija i sloboda za obespravljenе kojih je svakim danom sve više; po nekima polovica čovječanstva, po drugima dvije trećine. Međutim, zavaravaju se političke elite razvijenih zemalja da je moguće održati status quo. Kapital odnos i njih rastače i one postaju tek „policajac“ kako bi omogućio daljnju destrukciju kapitala odnosa.

Ponovimo gradivo!

Kapital odnos snažno mjenja/destruira Zemlju u cjelini i svakog čovjeka posebno. Šansa nerazvijenih iz dana u dan je sve manja i nije čudno da je poznati teoretičar ovisnosti Andre Gunder Frank skovao pojam koji govori sam za sebe:

razvoj nerazvijenosti (development of underdevelopment).

Peter L. Berger to ovako interpretira: "...odluke o nacionalnoj ekonomskoj politici donose se sada izvan zemlje i za korist drugih. Nacionalna ekonomija je "iskrivljena" jer njen pravac diktiraju vanjske potrebe, a ne njena autohtona logika. Nacionalna inicijativa je ugušena često do stupnja "industrijskog infaticida" - to jest, domaći industrijski razvoj je zaustavljen u interesu strane inicijative, koja dominira nacionalnom privredom. Napokon, autohtono stanovništvo je pauperizirano, uz izuzetak takozvane comprador klase - lokalnih grupa koje postaju zastupnicima strane inicijative. Drugim riječima, nerazvijenost Trećeg svijeta nije stanje koje prethodi dolasku međunarodnog kapitalizma u te zemlje, već je prije stanje što ga taj međunarodni kapitalizam proizvodi, i to nužno." (Izvor: Peter L. Berger: "Kapitalistička revolucija", Nprijed, Zagreb, 1995., str. 149. i 150.)

Naš pjesnik Grigor Vitez stihovima najjasnije i najbrutalnije definira načela kapital odnosa u uvjetima neoliberalizma:

"Što viriš vuče kroz to granje?
Gledam da pojedem ono janje.
Pa pojedi ga što ti smeta?
Tražim razlog radi svijeta."

Sve se to odvija u ozračju neoliberalizma koji vrši funkciju katalizatora tih i takvih procesa. Međutim, nije potrebno posebno dokazivati da postojeći način razmišljanja/ponašanja ima svoja ograničenja. Albert Einstein je jednom rekao:

"Svijet koji smo stvorili danas kao rezultat našeg dosadašnjeg načina razmišljanja ima probleme koji ne mogu biti riješeni na način koji smo razmišljali dok smo ih stvarali."

Marx nije bio u pravu - kapital odnos o kojem je pisao više ne postoji. Nestaje rad kakav je bio u njegovo vrijeme. Rad iz njegovog vremena je neučinkovit i irelevantan za kapital. Kapitalu je danas suprotstavljen visoko kvalitetan i kreativan rad koji je i sam rezultat investiranja (obrazovanje) i visoke plaće su tek pripadajući prinos, u čemu se pretjeruje, na uloženi kapital – investiranje - u obrazovanje. Povrat od investiranja u znanje je kriterij uspješnosti i samog kapitala u implementirane tehnike i tehnologije. Sve se je promijenilo. Kapital i obrazovan rad nalaze zajednički jezik i nisu suprotstavljeni, već, uzajamno se prožimaju, ostvarujući tako zajednički cilj – povećanje dominacije kapital odnosa. Raspodjela dohotka i bogatstva sve su više na strani bogatih i njihovih nasljednika (rentijera), te poduzetnika (autora novih kombinacija u širem smislu). Ostali primaju sve manje. Ipak, oni nisu najugroženiji sloj. Umjesto Marxove „nacionalne rezervne armije nezaposlenih“ na razini nacionalnih država, u globaliziranom svijetu imamo „globalnu rezervnu armiju nezaposlenih“. Drama se ogleda u činjenici da radnici nisu u stanju tražiti veće plaće, već se bore za radno mjesto. Sindikati kakve poznamo postaju povjesni pojam, a ne čimbenik koji se suprotstavlja kapital odnosu. Zaposleni na početku trećeg milenija postaju privilegirani sloj društva.

Nezaposlenost će sigurno postati najveći problem u budućnosti. Welfare state je mrtva – napuštena, izbrisana, nestala. Jedan kapitalizam, anglosaksonski, pobijedio je drugi, rajnski. Pravo na rad za mnoge će biti tek ustavna natuknica bez smisla i sadržaja, neostvariva. Ovo se neće događati zato što je netko zločest već zato što se rad neće moći zbog svoje inferiornosti

(neadekvatnosti) uklopiti u tehnološke procese koji se dnevno mjenjaju. A rastuća stopa supstitucije, rada kapitalom, cjelokupnu će sliku samo, dodatno, dramatizirati.

Socijalno društvo će se ubrzano raslojiti na zaposlene i nezaposlene, a tek potom na bogate i manje bogate, odnosno siromašne. Dok jedni u svojoj objesti bacaju hranu, drugi, siromašni, tu istu hranu skupljaju po kontejnerima kako bi preživjeli. Prema tome, radi se o uspostavi više socijalnih slojeva, socijalnih grupa, u kojim će vrijediti različiti zakoni. Na jednom kraju biti će materijalno osigurani (koji su u stanju pokriti svoj rizik) zapravo lojalni građani koji poštuju vlast (i koji su njezin sastavni dio), a na drugom kraju će biti građani koji su “otpadnici” i koji žive svojim životom (čak izvan institucionaliziranog sustava). Dok je to u prošlosti bio više/manje (čitaj: mnogostrukost razloga uvjetovanih općim, posebnim i pojedinačnim određenjima i uvjetima) izbor pojedinca (ako nije želio raditi za manje, recimo, od prosječne plaće) u budućnosti će sve veći dio populacije zakonito pripadati toj “otpadničkoj” grupi kao odraz društvenog sustava a ne vlastitog izbora. Prostitucija, alkohol, droga, bijeg u podzemlje, bijeg iz urbanih sredina, traženje nepostojećeg samo su pojavni oblici tih socijalnih procesa.

Zašto će se to događati i na temelju čega temeljim takva sumorna predviđanja? Profit, profit, i opet, profit temeljni je cilj svake investicije; Marx bi rekao: „Akumulirajte, akumulirajte u tome sav Mojsije i proroci“. Pri tome se sve podređuje tom profitu. Znakovit je primjer o neučinkovitim dogovorima kada je u pitanju zaštita ljudskog okoliša i sukladno tome sve većem broju (održanih) sterilnih skupova znanstvenika koji traže i političara koji ustrajno ne čuju što se od njih traži. Černobil je tek nedavno zatvoren. Koliko će ljudi patiti i koliko je sudbina određeno Černobilom. Tragedija u Japanu aktualizira Černobil – do kada? Istovremeno se dnevno razbacuju ogromna sredstva na “sve i svašta” a da to ipak nikom ne treba. Farizejski se borimo za život neke životinje ili ptice kao žrtve nerazumnog odnosa prema majčici Zemlji, a dnevno oboljevaju i skapavaju miljuni ljudi što ne želimo vidjeti. Vidjeti znači postaviti pitanje drugima ali i sebi. To je vrlo neugodno i o tome se u pristojnom društvu ne razgovara (sic!). Od drugih tražimo da se pogledaju u zrcalo, ali nemamo snage da se sami pogledamo u zrcalo.

U tim i takvim uvjetima sve manji broj ljudi može zadovoljiti uvjete što ih nameće tehnologija a oni koji se ne uspiju prilagoditi, po “prirodi” stvari, otpadaju iz procesa društvene reprodukcije i pridružuju se armiji “nepotrebnih” građana. Ovo je prvi i fatalni korak koji otvara put u “Pakao” iz kojeg, teško je vjerovati, da li će se ikada više vratiti. Ostaju najbolji i njihov se broj, iz dana u dan, smanjuje to brže kako se nivo nužne razine znanja, iz dana u dan, povećava.

Tržište, tržište, tržište zagovaraju najrazvijeniji (u vrijeme Davida Ricarda to je bila Velika Britanija i njegova poznata teorija komparativnih prednosti koja i danas vlada svijetom) putem IMF-a, World bank-a, WTO-a, Evropske unije, SAD-a, Japana, itd. Upravo je Kina, prihvaćajući u najbrutalnijoj formi neoliberalizam, koju nisu mogli najrazvijenije zemlje ni u snu zamisliti, aÂ uspostavila čudesno učinkovito gospodarstvo, nezabilježeno u povijesti. Razvijeni se bune na darvinistički pristup kineskog upravljanja gospodarstvom zaboravljajući da su taj princip sami postavili na pijedestal nedodirljivosti. Socijalno odgovorni građani svjesni pogubnosti profitnog odnosa, na globalnoj razini - što znače nerazvijeni i koja je uloga nerazvijenih u današnjoj priči kapital odnosa? - svojim demonstracijama pokušavaju poslati poruku o pogubnosti tržišta kao takvog; tržišta u kojem nema mjesta socijalnoj senzibilnosti, dakle, odgovornosti jednih za druge.

I dok uništavamo prirodu istovremeno tražimo da se tržištu prepuste svekolike silnice koje će na najbolji način alocirati akumulaciju. Pri tome se zaboravlja da upravo tržište, zasnovano na kapital odnosu, ima svoju filozofiju ponašanja i nije nužno u funkciji društvene reprodukcije – u funkciji Čovjeka. Naprosto nije moguće dovoljno naglasiti koliko će tržište u narednom razdoblju otvoriti nove danas nesagledive probleme. Kriza traje već nekoliko godina i nema dokaza da je prevladana. Tisuće milijardi dolara je utrošeno na sanaciju financijskog sustava. Intervenirale su zemlje, SAD, Velika Britanija, koje zagovaraju tržište i samo tržište. Kada se je kapital našao u krizi država je pomogla; visoka nezaposlnost ostaje problem nezaposlenih. Valja shvatiti da "javne kuhinje" odgađaju problem i nisu niti mogu biti rješenje današnjih problema Čovjeka. Svaki sustav ima svoju filozofiju funkcioniranja - ekonomski također. Ali kako nas uči teorija sustava optimum ekonomskog sustava nikako ne znači i optimum društvenog sustava. Bitno je da nadsustav ima manju entropiju, pa optimum nalazimo usprkos povećanoj entropiji u nekom od podsustava odnosnog sustava. To može značiti da podsustav može biti u neravnoteži ali su ukupni učinci pozitivniji za nadsustav. Drugim riječima, gospodarski sustav je podređen, bar bi tako trebalo biti, društvenom sustavu u kojem bi Čovjek mogao determinirati ukupna kretanja. Konačno čovječanstvo u uvjetima Treće tehnološke revolucije mora razmišljati kako svekoliki ljudski genij staviti u funkciju čovječanstva. Nije dovoljno, a niti prihvatljivo, da jedan dio čovječanstva ubire plodove ljudskog genija dok ostali gube ljudsko dostojanstvo i kreću putem koji ih vodi u animalni svijet. Tragično je da osvajamo svemir i istovremeno destruiramo Zemlju, te dovodimo Čovjeka na razinu domaće životinje i tako sami sebe tjeramo sa te iste Zemlje.

Stoga, te male i velike tranzicijske genijalnosti, koje srljaju u bogatstvo per se, znače razočarenje za građane koji su čovjeka i demokraciju izabrali nakon "socijalističkog" puta. Nakon pada Berlinskog zida ništa u ovoj jednoj i umornoj staroj Europi nije jednako kao što je prije bilo. Umjesto kapitalizma temeljenog na privatnom vlasništvu, s jedne strane, i, državnog kapitalizma kojeg je politička elita nazivala socijalizmom, s druge strane, imamo kapitalizam temeljen na privatnom vlasništvu ništa više i ništa manje.

U tim prilikama dolazi nam novi Papa, borac za obespravljenje, kao nova nada. Izgubljeni vjeruju da će se ovo neodrživo stanje promijeniti. Oni „sa tamnijim naočalima“ svjesni su da se Franjo I. zapravo suprostavlja filozofiji kapital odnosa koji je toliko prožeo i samu Crkvu. Pojavni oblik kapital odnosa, da se slikovito izrazim, gledamo svaki dan putem televizije gdje nas „bombardiraju“ reklamama kako bi nas uvjerali da će nas upravo njihova ponuda učiniti sretnijima.

Izneseno valja interpretirati kao razloge zbog kojih sindikati naprosto više nisu potrebni. Oni Ć funkcioniraju u uvjetima nacionalnih ekonomija. Na globalnoj razini sindikati nisu potrebni predstavljaju samo iluziju radničkoj klasi. Upravo nacionalne države svojim zakonima obespravljaju rad kako bi privukle kapital. On dolazi opremeljuje se i – odlazi ostavljajući gore stanje nego što je zatekao u vrijeme svoga dolaska. Nije velika mudrost uočiti kako zaposleni rade sve više. Umjesto da se smanjuje radni tjedan, on se povećava. Nema više neradnih dana. Radna snaga je prisiljena prihvatiti svaki, ma koliko bio brutalan, uvjet kako bi ostala u procesu gospodarske aktivnosti. Tako postojeći zaposleni "istiskuju" nezaposlene u daleko većoj mjeri nego što bi to sugeriralo stanje u primjenjenoj tehnologiji.

Prvi maj – Praznik rada

Autor Guste Santini

Utorak, 28 Travanj 2015 22:45

Prošlo je vrijeme tehnostrukture kako ju je interpretirao Galbraith. Naprosto trokut – sindikat, država i dtehnostuktura – ne postoji. Ostao je samo kapital kao isključivi regulator društvenih odnosa.